

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

775

משיחות רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זללה"ה • ראה תשפ"ו

שיחה מרוממת בגודל האושר של עמלי התורה ויקרת מעלתם, שמסר רבינו בשיעור החומש, ליל ש"ק ראה תשס"ז.

פרשת 'ראה' - רואים שכר ועונש

בתחילת הפרשה "וְרָאָה אֲנִי נֶתַן לְפָנֶיךָ הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה", יש להבין, שהרי בפשוטו לא הראה להם את הברכה והקללה, ומדוע נקט לשון ראייה, ויותר היה ראוי לומר 'שמע' כמו במקומות אחרים בתורה, וכלשון הכתוב לעיל (ו, ד) "שמע ישראל".

ואמנם מצינו לשון ראייה גם להלן סוף פרשת נצבים (ל, טו) "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המוות ואת הרע". ובאמת ראייה היא יותר משמיעה כמו שאמרו (ר"ה כה, ב) לא תהא שמיעה גדולה מראייה, וצריך ביאור מה הטעם שנזכר בלשון ראייה.

ונראה לבאר בזה, כי בשני המקומות הנזכרים שנכתב לשון ראייה, מדובר בענין שכר ועונש, והיינו משום שכל אדם יכול במעט שימת לב לראות בעיניו את השכר והעונש, וכפי שרואים בכל ספר מלכים שבזמן שעשו הרע בעיני השם היו צרות, וכאשר עמד מלך טוב וחזרו בתשובה כמו בזמן חזקיהו פסקו הצרות והוטב מצבם.

רואים את האושר של לומדי התורה

ובאמת גם בימינו אפשר לראות זאת, שאדם שדבוק בתורה טוב לו תמיד מכל הבחינות, ואפילו בתוך משפחה אחת שחלקם דבוקים בתורה וחלקם אינם דבוקים בתורה, ניכר במציאות שאותם הדבקים בתורה טוב להם ומאושרים יותר מן האחרים.

ידוע לי מעשיר אחד ששלח בתחילה חלק מילדיו שיעסקו במסחר כמוהו וחלק אחר מילדיו שלח ללמוד תורה, וראה מניסיונו כי הילדים שלומדים תורה יותר מאושרים בחייהם, והתחרט על מה שלא שלח את כולם ללמוד, ומכאן ואילך אצל הילדים הצעירים כבר הדריך את כולם ללמוד תורה ולא לעסוק במסחר.

וכן בכל משפחה ניתן לראות את ההבדל בין אלו שדבוקים בתורה לאלו שאינם דבוקים בתורה, כי הדבקים בתורה הם שמחים בחלקם ומאושרים, ובעצמי ראיתי כן אצל כמה משפחות, ואם ירצו לעשות מחקר ולבדוק יראו שזו המציאות! ואף שיש מקצת יוצאים מן הכלל, אין זה אלא כמו שנאמר (תהלים יא, ה) "השם צדיק יבחן", אבל בדרך כלל אינו כן.

ובאמת שנינו במשנה ריש פאה (א, א) אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה וכי ותלמוד תורה כנגד כולם, היינו שעל ידי עסק התורה זוכים לאכול פירות בעולם הזה, והיינו מציאות של אשריך בעולם הזה (אבות ו, ד), שזוכים לטוב כבר כאן בעולם הזה.

פירותיהן בעולם הזה או ייסורים?

ולכאורה יש להעיר בזה ממה שאמרו (ברכות ה, א) שלוש מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל וכולן לא נתן אלא על ידי ייסורים, ואלו הן: תורה וארץ ישראל והעולם הבא, תורה מניין? שנאמר אשרי הגבר אשר תייסרנו קה ומתורתך תלמודנו, ע"כ. ומבואר שאין זוכים לתורה אלא

על ידי קשיים וייסורים, וקשה ממה שאמרו בפאה שבתלמוד תורה זוכים לפירות בעולם הזה, והיינו חיים טובים בלי קשיים וייסורים.

וראיתי להנצי"ב בהעמק דבר (בראשית כו, ה; שמות טו, כז) שעמד על קושיא דומה, על מה שאמרו באבות (ו, ד) כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל, והרי מאידך אמרו בגמרא (ע"ז יט, ב) כל העוסק בתורה נכסיו מצליחים לו.

וביאר הנצי"ב, שלא אמר התנא אלא כך היא 'דרכה' של תורה, דהיינו שזוהי ה'דרך' להגיע לתורה ולזכות לכל הדברים האמורים שם, אבל לאחר שאדם זוכה ומשיג את מעלת התורה, כבר הוא זוכה להתפרנס ברווח בדברים המרחיבים את הדעת בלי קשיים, ואדרבה על ידי פירותיהן בעולם הזה יוכל להוסיף לקנות לעצמו עוד תורה.

עמל התורה עצמו נחשב לייסורים

ועוד נראה לפרש בזה על פי מה שאמרו בגמרא (ערכין טז, ב) עד היכן תכלית ייסורים וכו' אפילו הושיט ידו לכיס ליטול שלוש ועלו בידו שתיים, והיינו שגם קושי קל מאד נחשב לייסורים.

ובשערי תשובה לרבינו יונה (ד, יא) כתב שיש עבירות שאפילו תשובה אינה מכפרת עליהם אלא עם ייסורים, ויש דברים שיכולים להגן מהייסורים כגון חסד ותורה, וכתב שם "כי ישית עמלו בתורה וטרחו בה ואשר תידד שנתו מעיניו יעלה במקום ייסורים", והיינו שעמל התורה עצמו גם כן נחשב לייסורים, ומי שמנדד שינה מעיניו ללמוד התורה, אף שאינו מדיר שינה מעיניו למעלה מכוחותיו אלא ישן כפי הנצרך להמשך הלימוד, מיעוט התענוג הזה עולה לו במקום ייסורים, וכמו שנתבאר כי ייסורים הם גם בדבר מועט.

ואם כן יש לומר כי גם מה שאמרו שאין התורה נקנית אלא בייסורים, אין הכוונה דווקא לייסורים המפרכים גוף ונפש, אלא גם ייסורים כאלו שמנדד שינה מעיניו לצורך לימוד התורה, זה כבר ייסורים המספיקים לקנין תורה.

מושל בייסורים - מרוב מתיקות התורה אינו מרגיש בהם

ומצינו בגמרא (ביצה לב, ב) שלושה חייהם אינם חיים ואחד מהם מי שייסורים מושלים בגופו, וביאר המהרש"א שנקטו בלשון ייסורים 'מושלים בגופו', כי יכול להיות גם להיפך, שהאדם מושל על הייסורים.

וכמו רבי אלעזר ברבי שמעון שביקש שיבואו עליו ייסורים (ב"מ פד, ב) כי זה לא היה אכפת לו ולא הפריע לו, וגם כשהיו ייסורים הוא התגבר ומשל עליהם ועסק בתורה למרות הייסורים.

וכל מה שאמרו ש'חייהם אינם חיים' זהו רק במי שהייסורים מושלים בגופו, שמבלבלים אותו ומפריעים ללימודו, אבל אם למרות הייסורים הוא עוסק בתורה ומושל על הייסורים, כי חשיבות התורה ומתיקותה נותנים לו שלא ירגיש בייסורים, אזי אדרבה, זה ייסורים של אהבה ששכרם גדול, והתורה נקנית בזה!

הכנה לאלול

כמה פעמים בימי בין הזמנים של חודש אב האריך רבינו על דרכי ההכנה לימי אלול הקרבים, ופעמים שסיים בברכת 'כתיבה וחתימה טובה', ובשיחה בפתח בין הזמנים אב תשע"ח אמר בקצרה:

הנה עכשיו עדיין לא הגיע חודש אלול, אבל צריכים 'הכנה לאלול', והדרך היא רק על ידי קביעות לימוד המוסר, ללמוד בכל יום קצת דברי מוסר, וזהו ה'בניזין' שנותן את המרץ להמשיך הלאה, לימוד המוסר הוא הכוח הדוחף לכל המעשים הטובים, וצריכים לזה קביעות של כמה דקות בכל יום, ללמוד באיזה ספר מוסר, מה שמעניין ומושך את הלב, ואין לשער את ההשפעה שזה עושה.

בימי בין הזמנים אין סדרים קבועים ביישובות, אבל כל אחד ילמד מוסר לעצמו - גם בלי מסגרת המחייבת. ובמעשה רב (אות ס') מובא בשם הגר"א ללמוד ספרי מוסר כמה פעמים ביום, ואמנם בשבילנו זה קשה, אך צריכים לכל הפחות פעם ביום כמה דקות לעצור להתבונן וללמוד ספר מוסר בפנים, וזה משפיע מאד.

אשרי הגבר אשר תייסרנו – ומתורתך תלמדנו

וכבר אמרו בברכות שם שייסורים של אהבה הם אלו שאין בהם ביטול תורה שנאמר (תהלים צד, יב) אשרי הגבר אשר תייסרנו קה ומתורתך תלמדנו.

והנה כך הוא סדר הפסוקים בתהלים שם: "קל נקמות השם קל נקמות הופיע הנשא שופט הארץ וגו' עד מתי רשעים יעלוזו יביעו ידברו עתק יתאמרו כל פועלי אוון", והיינו שאומות העולם עושים צרות לכלל ישראל "עמך השם ידכאו ונחלתך יענו אלמנה וגר יהרוגו", וזה נראה כאילו שהרשעים שמחים וטוב להם.

ולכך אמר "הנוטע אוון הלא ישמע אם יוצר עין הלא יביט היוסר גויים הלא יוכיח", שבסופו של דבר יקבלו הרשעים את עונשם, ואמר עוד "השם יודע מחשבות אדם כי המה הבל" להודיע לרשעים שיש שכר ועונש ועל כל מעשיהם יבואו במשפט.

אמנם המשך הפסוקים שם מדובר על הצדיקים, וכפי שהביאה הגמרא את הפסוק "אשרי הגבר אשר תייסרנו קה", שהצדיקים גם כשבאים עליהם ייסורים הם שמחים ומאושרים בייסורים.

ולכאורה מהו סמיכות הכתוב אשרי הגבר וגו' לפסוקים הקודמים שמדברים על עונש הרשעים? והביאור בזה, כי אמנם כן הוא שהרשעים ייענשו על הייסורים שהם עושים לצדיקים, אבל הצדיקים שמחים ומאושרים באותם הייסורים, שהם בשביל 'תורתך תלמדנו', והם ייסורים של אהבה שזוכים על ידם לתורה!

וזה ה'אשריך' וה'פירותיהן בעולם הזה', כי אף על פי שהתורה נקנית בייסורים, וגם הצדיקים יש להם ייסורים לזכות על ידם לתורה (והיינו גם ייסורים של מיעוט שינה לצורך הלימוד כמו שנתבאר), מכל מקום **הם לא מרגישים כלל את הייסורים מרוב שדבוקים בתורה ונהנים ממתיקותה**, וזה ייסורים של אהבה כי אין בהם ביטול תורה, ואין בזה כלל סתירה לשכר פירותיהן בעולם הזה המובטח על תורה.

האושר של לומדי תורה לעומת העשירים

וידוע העובדא ממחזיק תורה אחד ששאל את מרן הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל מה ההבדל בין 'יששכר' ל'זבולון' הרי שכר שניהם שווה בעולם הבא, ונענה רבי אהרן ואמר לו, שאכן בעולם הבא יהיו שניהם שווים בשכרם, אבל 'אשריך בעולם הזה' יש רק ליששכר, והוא גם ענין פירותיהן בעולם הזה כנ"ל.

וכל העשירים יודעים שאינם מאושרים, שהם דואגים תמיד על נכסיהם, כמו שאמרו (קהלת רבה א, יג) יש לו מנה רוצה מאתיים יש לו מאתיים רוצה ארבע מאות, ותמיד הם חיים בחד פן יפסידו נכסיהם והם טרודים ומבולבלים, וגם אחרי שנפלו עסקיהם וכבר אין להם כסף, עדיין הם מנסים להראות עצמם כלפי חוץ כעשירים כדי שיתנו להם הלוואות ויעסקו עמם במסחר.

ושמעתי על עשיר אחד שירד מנכסיו, ומנהג העשירים לעזוב בחדשי הקיץ את ביתם לנסוע לארץ אחרת, והוא לא היה לו כסף לזה אבל רצה שיחשבוהו כעשיר, והסתגר בביתו כדי שלא יראהו ויחשבו שנסע, ולאחר כמה שבועות יצא מביתו כאילו חזר מנסיעתו...

אמנם אלו שדבוקים בתורה הם תמיד מאושרים ושמחים בחלקם, ואינם מחפשים דברים אחרים.

הקשיים והייסורים רק בתחילת הלימוד

ובאמת כל הייסורים והקשיים בתורה זה רק בתחילת הלימוד, וכידוע שכל ההתחלות קשות ולאחר שמתחילים מסתלק הקושי, כך זה בכל העניינים ובפרט בתורה, כמו שהביא רש"י על הפסוק (שמות יט, ה) "ויעתה אם שמוע תשמעו בקולי" אם עתה תקבלו עליכם יערב לכם מכאן ואילך, שכל ההתחלות קשות. היינו שרק בהתחלה קשה, אבל אחר כך זה מתוק ויערב לכם! כי בתורה ובמצוות יש מתיקות והרגשה נעימה מאוד, ועם הזמן חולפים הקשיים ועוברים להם.

והמציאות היא שכל מי שרוצה יכול ללמוד, ויש את כל האפשרויות לזה, ורק ההתחלות קשות אבל ההמשך כבר בא בקלות.

הנה השבוע היה אחד מבני הישיבה שזכה לסיים כל השי"ס, שלמד באופן קל עד שגמר, וכן יש אברך שמסיים בשבוע הבא כל השי"ס עם משניות זרעים וטהרות, ואמר לי בשם הגר"ח קניבסקי (שליט"א) שכדי לעשות סיום צריכים לגמור גם סדר זרעים וטהרות, ובלי זה אינו נחשב לסיום כל השי"ס. וכך כל אחד אם רק ירצה באמת יוכל להתקדם, וגם להגיע להשיגים גדולים ולסיים שי"ס.

בעניינא דיומא

גודל זכות הלומדים בבין הזמנים

מדי שנה בתקופת בין הזמנים היה רבינו חזון ומעורר על גודל הזכות והחוב לנצל ימים אלו בעסק התורה, להלן דברים קצרים שאמר לפתיחת התכנית של 'דרשו' לבין הזמנים אב תש"פ:

לעסוק בתורה בבין הזמנים זה דבר גדול מאד מאד, ועל זה נאמר עת לעשות להשם הפרו תורתך (עין ירושלמי סוף ברכות) שבזמן שאחרים לא לומדים ויש רפיון בעסק התורה, מי שמתחזק ועוסק בתורה יש לו זכות גדולה מאד, זכות התורה! בבין הזמנים חסר עסק התורה, וחסר זכות התורה לכל עם ישראל, לכן מה שלומדים בבין הזמנים זה זכות גדולה מאד, וזה חוב וגם זכות, וכל מי שלומד מזכה את הרבים בתורה שלו.

כמובן יש ללמוד כל אחד לפי כוחותיו, ולא להתאמץ יותר מדי, וצריכים גם מנוחה, אבל לנצל את הכוחות כמה שאפשר ללמוד ולעסוק בתורה בבין הזמנים, זוהי זכות גדולה מאד, כי זה זמן שחסרה זכות התורה, ולכן בעבר בבין הזמנים קרו הרבה דברים לא כל כך נעימים, מפני שחסר זכות התורה, וכל מי שעוסק בתורה מזכה את עצמו ואת כל הציבור.

הדרך לתיקון המידות והתמדה בתורה

וכך היא הדרך גם בכל דבר שאדם רוצה לתקן, אם הוא מכיר את חשיבות הדבר, ויודע מה שצריך באמת לעשות, אף על פי שבתחילה זה קשה, אבל ההמשך הוא קל.

ודוגמה לדבר בעישון סיגריות, שמזיק לבריאות הגוף, וידוע בשם הרבי מגור בעל אמרי אמת שאמר, כי העישון 'תחילתו גאוה וסופו תאוה', שהרי ילד קטן מתחיל לעשן רק משום גאוה שרוצה להרגיש כגדול, ולא מפני שיש לו טעם וחשק בעישון, אך בהמשך זה כבר נהפך אצלו גם לתאוה ומקבל טעם בזה, וסופו צער ודאָגָה רח"ל.

והדרך להימנע מעישון שמעתי פעם, שיפסיק תחילה יום אחד בשבוע, שהרי זה אינו קשה כל כך, כמו שאינו מעשן יום שלם בשבת, ויכול לנסות זאת ובנקל יעמוד בכך, ואחר כך שני ימים ודאי קשה יותר מיום אחד, אבל אם כבר הצליח יום אחד ינסה שוב עוד יום אחד, ולאט לאט יוסיף להפחית עד שכבר לא יהא זה קשה עבורו.

ואמנם אם יראה שוב סיגריה יתכן שתבער בו אש התאוה מחדש וצריך אומץ וחוזק מיוחד להתגבר, כי אם יעשן ואפילו רק פעם אחת לא יתגבר על עצמו, אזי כבר יישבר ויחזור לזה לגמרי, אלא צריך להתגבר ולהימנע מכך, ולאחר זמן מועט תעבור ממנו תאוה זו.

וכך זה גם בשבירת כל המידות, וכגון כעס, כל ההתחלות קשות אבל על ידי ההרגל יכולים להתגבר על המידה, וכבר סיפרתי המעשה באדם שהיה כועס הרבה בביתו בערב שבת, וביקש עצה להיגמל מזה, ויעצו לו שבשעת הכעס ישתוק ולא יצעק, ובתחילה חזר ואמר שאינו מסוגל לעמוד בזה, ואמרו לו שינסה עוד כמה שבועות, ובאמת לאחר תקופה קצרה הצליח להתגבר וכבר אינו כועס יותר.

וזה נוגע מאד למעשה גם בהרגל בהתמדה, שכל ההתחלות קשות אבל אחר כך זה קל, ומצוי אצל צעירים שרגילים בשיחה בטלה, והנה אמרו חז"ל (קידושין מט, ב) עשרה קבין שיחה ירדו לעולם תשעה נטלו נשים, אך לפעמים גם אצל צעירים רואים כל כך ריבוי שיחה...

ובביאור הגר"א למשלי (א, כג) ביאר מה שיש חשק גדול לדברים בטלים, שאין בזה הנאה גשמית כמו מאכל, אבל האדם מורכב מכמה יסודות, ואחד היסודות הוא 'ירוח ממלא', דהיינו כוח הדיבור להרבות בדברי תורה, וכנגד זה בסיטרא אחרא ממלא את סיפוקו בדברים בטלים. והעצה להתגבר על כך היא גם כן באותה הדרך, שיפסיק מקצת ועוד מקצת עד שתתבטל התאוה לגמרי.

הרימו תרומתכם להמשך הוצאת השיחות, ניתן להשתתף בתרומה חד פעמית או בה"ק על סכום קטן בנדירים פלוס על שם דרכי החיזוק (קוד מוסד 710)